

УДК 330

Галина Нагорняк, Софія Хом'як, Микола Мельничук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Galina Nahorniak, Sofiya Hom'yak, Mykola Melnychuk

PROVIDING OF REGULATION MECHANISM OF SMALL BUSINESSES INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

Становлення та розвиток підприємницької сфери є особливо важливим для вітчизняної економіки у сучасних умовах, оскільки мале підприємництво вирішує низку соціально-економічних функцій, зокрема – створення робочих місць, формування конкурентного середовища, участь у розробці та впровадженні інновацій. Суб'єктів малого підприємництва, які функціонують у вітчизняних умовах, класифіковано як тих, що формують інноваційний і не інноваційний сектор малого підприємництва. До інноваційного сектору віднесено інноваційних (тих, що розроблюють інновації) та інноваційно активних (тих, що впроваджують інновації) суб'єктів малого підприємництва. До не інноваційного сектору віднесено суб'єктів малого підприємництва – юридичних і фізичних осіб, діяльність яких спрямована на забезпечення соціально-економічних потреб власників і не передбачає впровадження нових організаційних і технологічних засобів. Інноваційна активність малого підприємництва визначена як діяльність з розроблення та (або) впровадження інновацій у процесі здійснення господарської діяльності суб'єктами малого підприємництва. Враховуючи стратегічне значення інновацій для розвитку вітчизняного національного господарства, доцільним є розгалуження заходів державного регулювання малого підприємництва загалом й інноваційного сектора малого підприємництва зокрема. Заходи державної підтримки малого підприємництва мають суттєво розрізнятися для інноваційно активних підприємств і підприємств, що функціонують тільки заради власної самозайнятості.

Фінансування інноваційних перетворень більшістю вітчизняних суб'єктів малого підприємництва здійснюється шляхом фінансування капітальних інвестицій, тобто у межах інвестиційної діяльності. Інвестиційна активність малих підприємств є відносно більшою порівняно із представниками середнього та великого бізнесу. Аналіз тенденцій розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні свідчить про існування суттєвої суперечності у пріоритетах організації підприємницької діяльності. З одного боку, більшість представників малого бізнесу є інноваційно пасивними, що підтверджується зростанням питомої ваги обсягів реалізації, створених підприємцями – фізичними особами, скороченням кількості найманих працівників малих підприємств, а також низький рівень інвестиційної активності малих підприємств. З іншого боку, малими підприємствами, якими усвідомлено значення інноваційного розвитку, незважаючи на загальне погіршення показників діяльності під впливом кризових явищ, продовжується фінансування капітальних інвестицій. Обсяг капітальних інвестицій, здійснених такими малими підприємствами, у відносному вираженні є вищим за обсяг інвестицій великих та середніх підприємств, що загалом відповідає сутності малого підприємництва як носія новаторської функції. Однак обсяг таких інвестицій є вкрай недостатнім для переходу на принципово новий рівень розвитку. Для таких підприємств істотного значення набуває проблема пошуку інтелектуального потенціалу та матеріальної бази для реалізації ними власних або впровадження існуючих розробок.

Враховуючи суперечливе ставлення представників малого бізнесу до питання здійснення інноваційної діяльності та фінансування інвестицій, держава має застосовувати диференційовані заходи підтримки суб'єктів малого підприємництва. У чинних умовах особливо важливим є питання державної підтримки діяльності суб'єктів малого підприємництва, орієнтованих на новаторську діяльність і здійснення інвестицій. Збільшенню обсягів інвестицій та підвищенню інноваційної активності малого підприємництва сприятимуть як процеси управління підприємствами на мікрорівні, так і належні заходи державного стимулювання. Відбір суб'єктів, для яких застосування економічних заходів підтримки є виправданим, пропонується здійснювати за результатами діагностики їх довгострокової ефективності та якості управління грошовими потоками, тобто з урахуванням спрямованості суб'єктів на здійснення інноваційної діяльності. Особлива увага у процесі формування механізму державного регулювання звертається на юридичних осіб, оскільки організаційна форма підприємства є більш високим ступенем розвитку діяльності порівняно із діяльністю суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи. Довгострокова ефективність розглядається з позиції спроможності до розширення діяльності у доволі тривалому періоді (3–5 років) шляхом спрямування частини доходу на фінансування суттєвих інноваційних перетворень.

Першочергове застосування заходів економічного стимулювання пропонується здійснювати у галузях, які характеризуються найбільшим рівнем інноваційної активності серед виробничих сфер господарювання, зокрема – інжиніринг, промисловість, будівництво. Застосування економічних заходів державного регулювання забезпечення інноваційної активності є доцільним для підприємств, обраних за запропонованим теоретичним підходом, оскільки вони здійснюють інноваційну діяльність і спрямовують кошти на інвестиційні цілі відповідно до власних можливостей. Для інших підприємств заходи державного регулювання доцільно обмежити організаційними й адміністративними. Економічне регулювання діяльності таких підприємств достатньо обмежити формуванням сприятливих умов господарювання, зокрема спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності. Це стосується підприємств, для яких інноваційна діяльність не є основною, тобто операційною. Стимулювання діяльності інноваційних підприємств пропонується здійснювати за результатами оцінювання їх короткострокової ефективності. Використання запропонованого теоретичного підходу в практиці державного регулювання ефективності малого підприємництва дозволить підвищити інноваційну активність таких суб'єктів, що є важливим аспектом регулювання національної економіки. Застосування запропонованих аналітичних процедур на мікрорівні сприятиме розширенню кола суб'єктів, які мають право на застосування заходів державного стимулювання.

Вітчизняні структури з формування інноваційної політики, координації та підтримки розвитку інноваційного підприємництва, незалежно від їх назви та організаційної форми, повинні виконувати певні функції: забезпечення науково-технічної співпраці вітчизняних МП з закордонними партнерами; проведення технологічного аудиту; співпраця з місцевими органами влади у сфері розповсюдження інновацій; організація навчання підприємців з питань інноваційного менеджменту; дослідження інноваційного потенціалу регіону; надання інформаційних, консультаційних, фінансових і освітніх послуг; співпраця з організаціями підтримки бізнесу та експертами у сфері інновацій; підтримка інноваційного підприємництва у вищих навчальних закладах та наукових установах; юридичний супровід та часткове фінансування у процесі подання заявки на отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності; сприяння залученню коштів зарубіжних фондів розвитку вітчизняними інноваційно активними підприємствами тощо.